Bizanț după bilanț

Perioada renaşterii culturale fanariote din ţările române - analizată şi revalorizată de Nicolae Iorga ("Bizanţ după Bizanţ") după o lungă perioadă de ignorare naţionalistă – a marcat şi fizionomia târgului Bucureştilor.

Ideea unei structuri religioase a Bucureştiului, formulată de Dana Mohanu, a oferit un reper valoros pentru prezentarea contextului istoric în cadrul Concursului Bucureşti 2000 şi pentru înţelegerea schimbărilor produse de demolări. Această idee încearcă să găsească o ordine în parcelele neregulate şi structura parohială dominată de mici biserici şi de hanuri bisericeşti.

Dincolo de ideea unui Bucureşti ideal, aveam o topografie concretă cu dealuri, cu o apă capricioasă şi cu o ocupaţie predominant agrară a locuitorilor. Arhitectura rezultată din acest context a fost o adaptare a stilului brâncovenesc la resurse mai modeste: case de târgoveţ şi biserici mici, fără pretenţii. Chiar şi paraclisul lui Constantin Mavrocordat de la Văcăreşti era mai sărac decât biserica mare şi mai apropiat de bisericile din târg, prin exteriorul său modest. Dincolo de aceste influenţe mici, dar importante pentru identitatea oraşului, perioada fanariotă a dat şi repere culturale majore, precum Văcăreştiul. 'Epoca de aur' a arhitecturii muntene s-a materializat prin stilul baroc brâncovenesc. Acesta a fost anticipat de biserica Mânăstirii Cotroceni şi încununat de biserica Văcăreşti.

Ce a mai rămas din identitatea fanariotă a oraşului şi din reperele majore ale arhitecturii pre şi post-brâncoveneşti? Câteva fărâme ale Bucureştilor orientali, câteva hanuri şi câteva, tot mai puţine, case de târgoveţ. Constantin Jona vorbea şi despre casele cu geamlâc ca precursori ai arhitecturii moderne, multe dintre acestea fiind şi ele demolate. Din reperele majore, câteva rămăşiţe de la Văcăreşti şi Cotroceni se păstrează, la loc de cinste, prin muzee.

Fanarioţii aveau un nume rău în perioada post-paşoptistă din două motive:

- aminteau de, nu prea îndepărtatul, ev mediu românesc,
- aminteau de lipsa de independenţă a Principatelor.

Dat fiind că principatele româneşti nu fuseseră paşalâcuri, arhitectura vernaculară din acestea era diferită de cea din Bulgaria sau Serbia. Stilul brâncovenesc întrupa ambiţiile Bizanţului de după Bizanţ şi avea o altfel de expresivitate decât cea stilul neo-bizantin. Dar valoarea acestui stil nu a fost uşor de acceptat, pentru că el era legat, parţial, de perioada fanariotă de tristă amintire. Acest stil a fost îmbrăţişat şi reinterpretat începând cu Expoziţia din 1906, pentru a ilustra prosperitatea statului român şi a burgheziei. În acest context, Pavilionul Regal a fost inspirat de Paraclisul de la Văcăreşti.

A fost începutul unui proces de scoatere a Mânăstirii Văcăreşti din conul de umbră în care fusese băgată, cauzată de transformarea sa în închisoare (şi de deteriorarea picturii murale) dar şi a naţionalismului. Într-o lucrare monumentală dedicată picturii religioase din principate (I.D. Stefanescu. L'evolution de la peinture religieuse en Valachie et en Transylvanie depuis les origines jusqu'au XIXe siècle, 1932), pictura din Mânăstirea Văcăreşti nici nu este amintită.

Sursă fotografii:

Paul Smărăndescu. Documentaţie pentru stilul românesc (biblioteca UAUIM)